

Nr 133

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter; given Stockholms slott den 15 mars 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter avskaffas från och med budgetåret 1958/59 samt att läroanstalterna i viss utsträckning erhåller kompensation för härav föranlett inkomstbortfall.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1957.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen *fråga om avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter* samt anför därvid följande.

1. Inledning

I sitt utlåtande 1956: 55 framhöll statsutskottet i anledning av väckta motioner, att enligt utskottets mening starka principiella skäl talade för borttagande av de kvarvarande obligatoriska elevavgifterna vid universiteten och de under åttonde huvudtiteln sorterande högskolorna. Det syntes emellertid utskottet erforderligt, att genom vederbörande universitets- och högskolemyndigheters försorg närmare utredning förebragtes rörande ifrågavarande spörsmål, innefattande bland annat uppgift huruvida ett avskaffande av sagda avgifter kunde såsom kompensation för inkomstbortfallet föranleda behov av uppräknig av ifrågakommande anslag. Utskottet förutsatte, att nämnda utredning verkställdes i samband med vederbörande lärosätens petitaframställningar för budgetåret 1957/58, så att Kungl. Maj:t kunde för 1957 års riksdag framlägga förslag i ämnet. Utskottet förordade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gäve till känna vad utskottet sålunda anfört.

I skrivelse den 10 april 1956, nr 156, anmälde riksdagen, att riksdagen fattat beslut i enlighet med vad utskottet föreslagit.

I sitt utlåtande 1956: 17 förklarade jordbruksutskottet i anledning av motionsvis framställda yrkanden om avskaffande av förekommande elevavgifter vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstituts högre mejerikurs och veterinärhögskolan, att utskottet delade de synpunkter, som statsutskottet i avgiftsfrågan anfört i sitt förutnämnda utlåtande. En likformig behandling av ifrågavarande elevavgifter vore enligt jordbruks-

utskottet önskvärd och utskottet förutsatte, att styrelserna för Alnarpsinstitutet och veterinärhögskolan i sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 inkomme med närmare utredning och förslag angående spörsmålet om elevavgifternas avskaffande.

Enligt skrivelse den 25 april 1956, nr 188, har riksdagen icke framställt erinran mot utskottets uttalande.

Utredning och förslag rörande avskaffande av ifrågavarande avgifter har avgivits av kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, styrelsen för farmaceutiska institutet och styrelsen för veterinärhögskolan. Härjämte har vissa upplysningar inhämtats från lantbruks-högskolan, Alnarpsinstitutet och skogshögskolan.

I ärendet har utlåtanden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

2. Universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolorna

Universitetskanslerns inledningsvis omnämnda utredning avser samtliga de under kanslerns överinseende stående läroanstalterna, nämligen universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg, karolinska mediko-kirurgiska institutet, Stockholms högskola samt tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö. Enligt utredningen förekommer vid ifrågavarande läroanstalter följande obligatoriska avgifter: inskrivningsavgifter, examensavgifter och laborationsavgifter.

I n s k r i v n i n g s a v g i f t e r. Om dessa avgifter och deras disposition anför kanslern följande.

Inskrivningsavgifter utgår vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg samt karolinska institutet.

Universitetet i Uppsala. Inskrivningsavgiften utgår med 12 kronor för nyinskriven studerande och med 3 kronor 63 öre för den som tidigare varit inskriven vid annat svenskt universitet, Stockholms högskola, lantbruks-högskolan eller vid universitet i något av de övriga nordiska länderna. Avgiften fördelas numera så, att 1 krona 13 öre tillfaller Cassa studiosorum pauperum, 2 kronor 50 öre utgör enkel beläggningsstämpel för studentbrev och återstoden inlevereras å den i avlöningsstaten för universitetet under rubriken Särskilda uppbörsmedel uppförda inkomstposten 1. Inkomst av auktionsverket, dekanatsmedel samt inskrivnings- och kallelsepengar, vilken är upptagen med 3 000 kronor.

Under budgetåret 1955/56 inflöt inskrivningsavgifterna med 12 004 kronor 50 öre, vilket belopp fördelats sålunda:

Inlevererat till statsverket (å förut angivna inkomstpost)	7 993: 35
Cassa studiosorum pauperum	1 248: 65
Enkla beläggningsstämplar	2 762: 50
	<hr/>
Summa kronor	12 004: 50

Universitetet i Lund. Vid detta universitet utgår — med den inskränkning som förut angivits beträffande studerande, som tidigare varit inskriven vid vissa akademiska läroanstalter — inskrivningsavgiften med 12 kronor 75 öre. Avgiften fördelas så, att 1 krona 12 öre tillfaller Fiscus pauperum studiosorum, 3 kronor universitetsbiblioteket, 2 kronor 50 öre utgör enkel beläggningsstämpel för studentbrev och återstoden inlevereras till statsverket å den i avlöningsstaten för universitetet under rubriken Särskilda uppbördsmedel uppförda inkomstposten Studentinskrivningspenningar och tillfälliga inkomster, vilken är upptagen med 3 500 kronor.

Under budgetåret 1955/56 inflöt inskrivningsavgifterna med tillhoppa 11 664 kronor 50 öre, vilket belopp fördelats sålunda:

Inlevererat till statsverket (å förut angivna inkomstpost)	5 368: 29
Fiscus pauperum studiosorum	1 214: 71
Universitetsbiblioteket	2 574: 00
Enkla beläggningsstämplar	2 507: 50
	<hr/>
Summa kronor	11 664: 50

Universitetet i Göteborg. Vid filosofiska fakulteten utgår inskrivningsavgiften med 10 kronor jämte 2 kronor 50 öre i enkel beläggningsstämpel å studentbrevet. Hela beloppet av 10 kronor inlevereras till statsverket å den i avlöningsstaten för universitetet under rubriken Särskilda uppbördsmedel uppförda inkomstposten 4. Studentinskrivnings- och examinationsavgifter samt diverse inkomster, vilken är upptagen med 4 000 kronor.

Under budgetåret 1955/56 inflöt inskrivningsavgifterna med 4 300 kronor. Enkla beläggningsstämplar för studentbrev uppgick till 1 075 kronor.

Vid medicinska fakulteten är inskrivningsavgiften liksom vid karolinska institutet 50 öre. Avgiften, som tillfaller medicinska fakultetens fakultetskassa, inflöt under budgetåret 1955/56 med omkring 40 kronor.

Karolinska institutet. Inskrivningsavgiften utgår med 50 öre och tillfaller kollegiikassan. Under treårsperioden 1953—55 inflöt i inskrivningsavgifter tillhoppa omkring 250 kronor, d. v. s. omkring 80 kronor per år.

I likhet med berörda akademiska myndigheter tillstyrker kanslern, att de nuvarande inskrivningsavgifterna vid universitetet och karolinska institutet avskaffas. Vid bifall härtill bör, framhåller kanslern, inkomstposten »Inkomst av auktionsverket, dekanatsmedel samt inskrivnings- och kallelsepenningar» å 3 000 kronor i avlöningsstaten för Uppsala universitet och inkomstposten »Studentinskrivningspenningar och tillfälliga inkomster» å 3 500 kronor i avlöningsstaten för Lunds universitet utgå ur staterna. Vidare borde inkomstposten »Studentinskrivnings- och kallelsepenningar samt diverse inkomster» å 4 000 kronor i avlöningsstaten för Göteborgs universitet under den ändrade benämningen »Diverse inkomster» upptagas med allenast 500 kronor, avseende inkomster av tillfällig uthyrning av lokaler i universitetsbyggnaden. Enligt kanslerns förslag bör universitetens avlöningsanslag uppräknas med belopp motsvarande de sålunda ökade nettoavgifterna eller tillhoppa med 10 000 kronor.

I övrigt anser sig kanslern icke böra ifrågasätta någon kompensation för inkomstbortfall. Kanslern anför härutinnan följande.

Sedan numera även studerande är obligatoriskt sjukförsäkrade och erhåller ersättning för kostnaderna för sjukhusvård genom sjukkassa, anlitas universitetens understödkassor (Cassa studiosorum pauperum i Uppsala och Fiscus pauperum studiosorum i Lund) icke längre för sina ursprungliga ändamål. I stället har ur kassorna utdelats understöd till sanatorie- eller konvalescentvård åt studerande, som varit i behov härav. I Uppsala har kassans inkomster jämväl tagits i anspråk till understöd åt vid universitetet inskrivna sjuka utländska studerande, ofta flyktingar, som härigenom kunnat beredas behövlig omvårdnad för återställande av fysisk och psykisk hälsa. Kassornas behållning uppgick den 30 juni 1956 till i runt tal 109 000 kronor i Uppsala och 118 850 kronor i Lund. Från universitetens sida har icke ifrågasatts, att understödkassorna skulle erhålla kompensation för det inkomstbortfall, som skulle uppstå vid ett avskaffande av inskrivningsavgifterna. Med hänsyn till kassornas numera begränsade uppgifter torde ränteinkomsterna av kassornas kapitalbelopp förslå för de ändamål, som de efter genomförande av sjukkassareformen tillgodoser.

För egen del kan jag icke finna, att ett bortfall av universitetsbibliotekets i Lund andel i inskrivningsavgifterna vid universitetet, i runt tal 2 575 kronor, skulle kunna för närvarande inverka på bibliotekets möjligheter att fullgöra sina uppgifter i undervisningens och forskningens tjänst.

Inkomsterna av inskrivningsavgifter vid universitetets i Göteborg medicinska fakultet och vid karolinska institutet uppgår till så små årliga belopp, i runt tal 40 kronor respektive 80 kronor, att särskild kompensation för bortfallet av dem icke torde behöva beräknas.

Ex a m e n s a v g i f t e r. Om de nuvarande examensavgifterna, deras användning och förutsättningarna för deras avskaffande anför kanslern bland annat följande.

Enligt de olika examensstadgorna utgår examensavgift för varje avlagd examen med 15 kronor för examensbevis. Härtill kommer 3 kronor för enkel beläggningsstämpel å examensbeviset. För bevis angående praktiskt-teologiskt prov utgör avgiften 5 kronor. Avgiften för särskilt tentamensbevis är likaledes 5 kronor för varje ämne eller kurs beviset skall avse, inom teologisk fakultet dock högst 15 kronor och inom filosofisk fakultet 5 kronor oavsett antalet ämnen för sådant särskilt tentamensbevis, som betygar om den studerande fullgjort vad som är föreskrivet för avläggande av filosofisk ämbetsexamen med undantag av särskild pedagogisk utbildning. Vid universitet i Lund uttages därjämte i kallelsepengar 1 krona.

Examensavgifterna tillfaller i den mån de icke avser enkla beläggningsstämplar vederbörande fakultets (lärarkollegiums) kassa. Under budgetåret 1955/56 inflöt till dessa kassor vid universitetet, karolinska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolorna sammanlagt omkring 43 500 kronor. Enligt gällande bestämmelser skall de influtna medlen användas till bestridande dels av nödvändiga expensutgifter och dels av kostnader för andra av fakultetens eller lärarkollegiets verksamhet föranledda behov, för vilka anslag av statsmedel ej är anvisade.

Såsom en förutsättning för avskaffande av examensavgifterna har universitets- och högskolemyndigheterna kraftigt understrukt nödvändigheten av att vederbörande fakulteter och lärarkollegier av statsmedel erhåller kompensation för det inkomstbortfall, som skulle föranledas härav, och att

de medel som kunde ställas till förfogande som ersättning för avskaffade examensavgifter finge användas med samma frihet som dessa. Vid ett bibehållande av examensavgifterna skulle inkomsterna under de närmast följande åren komma att stiga på grund av den successiva ökningen av antalet studerande. Kompensation för inkomstbortfallet borde bestämmas med hänsyn härtill.

För egen del kan jag ej underlåta att framhålla, att examensavgifterna icke — liksom ej heller inskrivningsavgifterna — utgöra någon tung ekonomisk börda för de studerande. De inkomster som inflyter härav är emellertid av mycket stor betydelse för fakulteternas och lärarkollegiernas verksamhet. Doktorspromotionerna i traditionell form drager icke obetydliga kostnader, som icke kan täckas av de bidrag som uttages av promovendi. Vid förlänande av doktorsgrad honoris causa är det enligt min bestämda mening lämpligt, att kostnaderna för doktorsinsignierna kan bestridas av vederbörande fakultet eller lärarkollegium. Så torde också ske i allmänhet. Viss representation vid besök av utländska vetenskapsmän bör kunna bekostas av medel, som står till fakultetens eller lärarkollegiets förfogande, och icke betunga dess ledamöter. Detsamma bör gälla vissa uppvaktningar i fakultetens eller lärarkollegiets namn, där det icke kan anses skäligt att ledamöterna personligen åtager sig kostnaderna. Slutligen finnes vissa smärre nödvändiga expensutgifter, till vilka statsmedel icke anvisats.

Kanslern tillstyrker, att examensavgifterna avskaffas under förutsättning att kompensation utgår för inkomstbortfallet och att kompensationen för framtiden successivt höjes i takt med ökningen av examinationen. Det bör, framhåller kanslern, ankomma på vederbörande universitets- och högskoleorgan, att i de årliga anslagsframställningarna förebbringa utredning om den ökade examinationen i den mån man önskar uppräknig av kompensationsbeloppen. För närvarande är kanslern icke beredd att förorda, att kompensationen beräknas till högre belopp än som för budgetåret 1955/56 influtit i examensavgifter med frånräknande av kostnaderna för enkla beläggningsstämplor till examensbevis. På grundval av från lärosätena lämnade uppgifter föreslår kanslern, att kompensationen beräknas till följande belopp:

Universitetet i Uppsala	12 475
» i Lund	11 825
» i Göteborg	3 300
Karolinska institutet	3 350
Stockholms högskola	6 925
Tandläkarhögskolan i Stockholm	3 100
» i Malmö	2 500
	<hr/>
	Summa kronor 43 475
	<hr/>
	Avrundat till kronor 43 500

De belopp, som vid ett avskaffande av examensavgifterna anvisas som ersättning för dessa, bör enligt kanslerns mening lämpligen uppföras å omkostnadsstaten för vederbörande universitet och högskola såsom en sär-

skild delpost med benämningen »Ersättning för avskaffade examensavgifter». Fördelningen av ersättningsbeloppen å fakulteter (avdelningar) anser kanslern böra ankomma på det mindre konsistoriet, vid Stockholms högskola på rektorsnämnden.

L a b o r a t i o n s a v g i f t e r. Om dessa avgifter anför kanslern bland annat följande.

För närvarande uttages laborationsavgifter endast vid Stockholms högskola, där studerande i ämnet kemi har att bestrida kostnaderna vid övningslaboratoriet för viss materiel (glas m. m.), som ej kan återställas efter genomgångna kurser. Under budgetåret 1955/56 belöpte sig kostnaderna härför till i medeltal omkring 150 kronor per studerande. Utgiften per studerande varierar mycket. Inkomsterna för laboratoriet uppgick nämnda budgetår till 9 000 kronor. Vid institutionen för organisk kemi och biokemi erlägges en avgift av 100 kronor av dem, som vid institutionen utför s. k. fyrabetygsarbete för filosofie kandidatexamen. Avgiften är beräknad att täcka kostnaderna för glas, kemikalier och annan materiel, som dessa arbeten drager. Antalet avgifter som inflyter härför brukar i regel vara mycket ringa. Under budgetåret 1955/56 utgick icke någon avgift.

Kanslern anser, att kostnader för nu angivna ändamål icke vidare skall uttagas av de studerande. Som kompensation för bortfallet av ersättningsbeloppen vid kemiska övningslaboratoriet föreslår kanslern en uppräknig av laboratoriets anslagsmedel till materiel m. m. med 5 000 kronor.

Slutligen framhåller kanslern, att ett avskaffande av de obligatoriska inskrivnings- och examensavgifterna bör föranleda vissa ändringar i nådiga förordningarna den 7 december 1883 angående expeditionslösen och den 19 november 1914 angående stämpelavgiften samt i vederbörande examensstadgor, varjämte en allmän föreskrift borde meddelas av innehåll, att inskrivnings- och examinationsavgifter vid de under kanslerns överinseende stående läroanstalterna icke vidare skulle utgå.

3. Tekniska högskolorna

Sedan genom beslut av fjolårets riksdag terminsavgifterna vid de tekniska högskolorna helt avskaffats från och med innevarande budgetår, förekommer för studerande vid dessa högskolor ingen annan obligatorisk avgift än den depositionsavgift, som de enligt stadgan för de tekniska högskolorna har att erlägga. Depositionsavgiften utgår med 50 kronor.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna vill icke motsätta sig att depositionsavgiften avskaffas, därest motsvarande avgift vid andra lärosäten borttages. Överstyrelsen har anfört bland annat följande.

Varje studerande har att vid inträdet å högskolan deponera denna avgift för ersättning av skadegörelse å högskolans tillhörigheter. I den mån depositionsavgiftens belopp, vilket genom en nyligen verkställd stadgeändring (SFS 1954: 619) höjts från 15 till 50 kronor, ej blivit förbrukat, åter-

ställes detsamma på begäran till den studerande vid hans avgång från högskolan. Framställes ej sådan begäran före avgången, tillfaller medlen högskolans studentkår.

Kollegienämnderna har i sina i ärendet avgivna yttranden givit uttryck för den åsikten, att ifrågavarande avgifter bör kvarstå, då förefintligheten av desamma vore ägnad att hos de studerande inskräpa vikten av aktsamhet med högskolans materiel m. m. För egen del vill överstyrelsen tillmäta denna synpunkt betydelse. Vål har här avsedda avgifter i praktiken endast i ringa utsträckning tagits i anspråk såsom ersättning för av studerande vållad skada, men detta förhållande torde kunna antagas i viss mån vara att tillskriva förekomsten av dessa avgifter. Den omständigheten, att terminsavgifterna avskaffats, kan enligt överstyrelsens mening icke heller motivera ett slopande jämväl av avgifter av den natur, varom nu är fråga. Å andra sidan kvarstår givetvis även vid ett avskaffande av depositionsavgifterna de studerandes skyldighet att enligt allmänna rättsgrundsatser ersätta vållad skada och — för sådant fall — torde detta böra av högskolorna på annat lämpligt sätt inskräpas hos de studerande. Vidare har studentkårerna, vilka hittills i realiteten kommit i åtnjutande av den helt övervägande delen av erlagda avgiftsbelopp, förklarat sig icke ha någon erinran mot avgifternas slopande.

Efter övervägande av förevarande spörsmål får överstyrelsen såsom sin mening uttala, att — därest vid andra lärosäten förekommande avgifter av här avsedd art finnes böra avskaffas — överstyrelsen icke vill motsätta sig, att en dylik åtgärd vidtages jämväl för de tekniska högskolornas del.

Enligt vad överstyrelsen inhämtat uppgick kapitalvärdet av innestående depositionsavgifter den 1 juli 1956 till i runt tal 84 000 kronor vid tekniska högskolan i Stockholm. Ränteavkastningen å depositionsavgifterna har vid denna högskola tillgodoförts de inkomster, som redovisas under titeln »Donerade expensmedel», vilka vid samma tidpunkt uppgick till ett belopp av i runt tal 7 000 kronor. Dessa medel anlitas främst för bestridande av vissa löpande utgifter av konventionell natur. För Chalmers tekniska högskolas vidkommande uppgick kapitalvärdet av depositionsavgifterna den 1 juli 1956 till i runt tal 37 500 kronor och upplupna räntor därå till i runt tal 12 500 kronor. Avkastningen har här endast en gång tagits i anspråk för bestridande av en utgift, och denna avsåg renovering av det s. k. loppuset å »Nya Chalmers», vilket disponeras av studentkåren.

Ifrågavarande medel, som vid ett bibehållande av den år 1954 till 50 kronor ökade depositionsavgiften efter hand skulle komma att uppgå till icke oväsentliga belopp, tillgodoföres ej något riksstatsanslag och ett avskaffande av depositionsavgifterna påverkar därför icke — i allt fall ej omedelbart — högskolornas anslagsbehov. Däremot innebär en dylik åtgärd upphävande av § 78 med åtföljande ändringar av §§ 79 och 80 högskolestadgarna.

4. Farmaceutiska institutet

Av institutets elever uttages från och med innevarande budgetår endast examensavgifter. Tidigare hade eleverna vid institutet att erlägga ytterligare tre särskilda avgifter, nämligen termins-, övnings- och depositionsavgifter, vilka avgifter emellertid avskaffats från och med innevarande läsår genom beslut av 1956 års riksdag. Examensavgiften utgår med 25 kronor.

Institutets styrelse har i frågan om avskaffande av nämnda examensavgift såsom eget utlåtande åberopat ett av *lärarkollegiet* avgivet yttrande. I nämnda yttrande anföres i huvudsak följande.

Examensavgifterna disponeras enligt styrelsens beprövande till bekostande av erforderliga undersökningar och utredningar, för beredande av bidrag till studieresor och dylikt samt till andra tillfälliga utgifter i institutets intresse, vilka icke finnes upptagna i gällande stat.

Under senare år har ifrågavarande medel framför allt använts för att möjliggöra resor i institutets intresse. Sålunda disponerades under föregående budgetår 2 730 kronor som bidrag till studieresor, 430 kronor för kostnader i samband med kreerande av hedersdoktorer och 100 kronor för Stockholms högskolors rektorskonvent. Under budgetåret 1954/55 förbrukades tillhopa 925 kronor, därav 550 kronor för inbjudande av en gästföreläsare, 100 kronor till rektorskonventet och 275 kronor till resor.

Vid ingången av innevarande budgetår förelåg en reservation å examensavgiftskassans medel med 8 337 kronor. Med hänsyn härtill synes någon omedelbar kompensation icke erforderlig, därest examensavgifterna skulle avskaffas. Då det emellertid är oundgängligen nödvändigt att institutet har tillgång till vissa medel för extra utgifter, anhåller kollegiet att i samband med anslagsäskandena för ett senare budgetår få ta upp frågan om kompensation för eventuellt inkomstbortfall av här avsedd art.

5. Veterinärhögskolan

Såsom framgår av årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkten 64, upptog *styrelsen för veterinärhögskolan* i sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 frågan om att avskaffa de obligatoriska inskrivnings- och examensavgifter, vilka nu uttages av de studerande vid högskolan. Ifrågavarande avgifter utgår med 50 öre respektive 15 kronor. Sammanlagt uppgick avgifterna under budgetåren 1951/52—1955/56 till i genomsnitt ca 20 respektive 1 000 kronor per år. Beträffande avgifternas användning har i Kungl. Maj:ts brev den 18 oktober 1940 föreskrivits att desamma, benämnda kollegiekassan, må disponeras av *lärarkollegiet* för bestridande av kostnader för representation samt av utgifter för underhåll av tavlor, böcker o. dyl., vilka såsom gåvor överlämnas i kollegiets vård, ävensom för ändamål av likartat slag, vartill anslag av statsmedel icke kan påräknas.

För egen del anser högskolestyrelsen att ifrågavarande avgifter näppeligen kan anses betungande för de studerande. Med hänsyn härtill och då *lärarkollegiets* enskilda ledamöter enligt styrelsens mening icke rimligen bör belastas med kostnader, vilka hittills kunnat bestridas ur kollegiekassan, såsom doktorsdiplom, insignier till hedersdoktorer samt vissa representationskostnader m. m., hemställer styrelsen, att kollegiet måtte såsom hittills medgivas att disponera ifrågavarande avgifter. Skulle detta icke låta sig göra föreslår styrelsen att högskolan erhåller kompensation för den indragna

kollegiekassan med ett i omkostnadsstaten upptaget årsanslag å minst 1 000 kronor, att disponeras på enahanda villkor som nuvarande kollegiekassa.

6. Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut

Den enda obligatoriska undervisningsavgiften vid Alnarpsinstitutet är en laborationsavgift å 50 kronor, som elev i högre mejerikursen har att erlägga under första läsåret. Avgifterna, som tidigare under vissa år influtit med sammanlagt 500 kronor, tillföres institutets reservationsanslag till materiel m. m. som särskilda uppbördsmedel. Under innevarande läsår har ingen elev antagits i kursen och således inga elevavgifter influtit. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har styrelsen för institutet förutsatt, att inga elevavgifter kommer att inflyta, och framfört detta som en bidragande orsak till att anslaget behöver höjas. Chefen för jordbruksdepartementet har i årets statsverksproposition hemställt, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

7. Remissyttranden

Statskontoret anser sig kunna i huvudsak lämna det beträffande lärosätena under universitetskanslerns överinseende framlagda förslaget utan erinran. Ämbetsverket framhåller dock, att, sedan den allmänna sjukförsäkringen, som även omfattar i Sverige bosatta och mantalsskrivna utlänningar, genomförts, synes anledning saknas att bibehålla understödskassorna vid universiteten i Uppsala och Lund. Statskontoret föreslår därför, att kassorna i samband med sloandet av inskrivningsavgifterna indrages till statsverket. I fråga om compensationen för examensavgifterna ifrågasätter statskontoret, om densamma bör ställas i relation till antalet examinationer vid de olika lärosätena. Det vore måhända lämpligare att i stället uppräknade befintliga anslagsposter med skäliga belopp. Därest särskild anslagspost anvisades för ändamålet, borde den vara obetecknad.

Statskontoret vill icke motsätta sig, att depositionsavgifterna vid de tekniska högskolorna slopas, även om betänkligheter häremot anses möta med hänsyn till vad högskolorna och överstyrelsen anfört. Ämbetsverket förutsätter, att högskolorna uppmärksammar, om aktsamheten med högskolornas materiel och liknande blir mindre efter depositionsavgifternas slopande. Skulle farhågorna i detta hänseende besannas, bör enligt ämbetsverkets mening spörsmålet om depositionsavgifterna upptagas till ny prövning.

Beträffande farmaceutiska institutet uttalar statskontoret, att intet finnes att erinra mot ett avskaffande av examensavgiften.

Slutligen tillstyrker statskontoret, att elevavgifterna vid veterinärhögskolan och Alnarpsinstitutet avskaffas. Någon ersättning för inkomstbortfallet kan ämbetsverket dock icke förorda. De kostnader, som hittills täckts av medel från veterinärhögskolans kollegiekassa, borde med hänsyn till sin jämförelsevis ringa storlek utan större olägenhet kunna bestridas från bland annat nedan befintliga anslagsposter på högskolans omkostnadsstat utan att dessa i samband därmed uppräknades.

Riksräkenskapsverket har intet att erinra mot att ersättning lämnas av statsverket, därest examensavgifterna vid universiteten, karolinska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolorna avskaffas. Härför erforderliga medel bör enligt ämbetsverkets mening anvisas å omkostnadsstaten för vederbörande läroanstalt såsom en särskild obetecknad anslagspost benämnd »Ersättning för examensavgifter». Ämbetsverket anser, att de anvisade medlen bör vid universiteten och karolinska institutet mot kvitto utbetalas till vederbörande fakultet (lärarkollegiet), att av fakulteten (lärarkollegiet) användas för samma ändamål som medgivits beträffande examensavgifterna. Vid tandläkarhögskolorna borde anslagsmedlen tillföras kollegiekassan.

Ej heller har riksräkenskapsverket något att erinra mot att veterinärhögskolan av statsmedel erhåller kompensation för det inkomstbortfall som följer med ett avskaffande av inskrivnings- och examensavgifterna vid högskolan. De härför erforderliga medlen borde anvisas å högskolans omkostnadsstat såsom en särskild obetecknad anslagspost benämnd »Ersättning för inskrivnings- och examensavgifter» och tillföras kollegiekassan för att disponeras av lärarkollegiet enligt samma bestämmelser som hittills. Enligt riksräkenskapsverkets mening bör slutligen Alnarpsinstitutets behov av anslag till materiel m. m. prövas i vanlig ordning med utgångspunkt från att anslaget icke kommer att tillföras elevavgifter.

8. Departementschefen

Som inledningsvis nämnts har 1956 års riksdag uttalat sig för ett avskaffande av de efter terminsavgifternas slopande kvarstående obligatoriska elevavgifterna vid universiteten m. fl. läroanstalter.

I det föregående har redovisats den utredning, som med anledning härav verkstälts beträffande de till ecklesiastik- och jordbruksdepartementen hörande högre läroanstalterna.

Vad först beträffar de under universitetskanslerns överinseende stående läroanstalterna anser jag mig kunna godtaga vad kanslern härvidlag föreslagit med de mindre avvikelser, som framgår av det följande.

Jag tillstyrker sålunda, att inskrivningsavgifterna vid de tre universiteten och karolinska institutet avskaffas samt att i samband därmed universiteten erhåller kompensation för den del av inskrivningsavgifterna, som upp-

förts som särskilda uppbördsmedel under avlöningsstaterna. Detta bör föranleda en uppräknig av avlöningsanslagen för universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg med respektive 3 000 kronor, 3 500 kronor och 3 500 kronor. I likhet med kanslern anser jag mig icke böra räkna med någon kompensation för bortfall av inkomster av inskrivningsavgifter i fråga om universitetens understödskassor i Uppsala och Lund, universitetsbiblioteket i Lund, medicinska fakulteten i Göteborg och karolinska institutet.

I anslutning till kanslerns förslag tillstyrker jag vidare, att examensavgifterna vid universiteten, karolinska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolorna avskaffas samt att i den mån examensavgifterna tillfallit vederbörande fakultets (lärarkollegiums) kassa kompensation lämnas för inkomstbortfallet. I likhet med kanslern räknar jag för närvarande med att kompensationen icke skall utgå med högre belopp än fakulteten (lärarkollegiet) uppburit för budgetåret 1955/56. Kostnaderna för kompensationen kan beräknas uppgå till sammanlagt omkring 43 500 kronor. Medel för ändamålet torde böra anvisas såsom en särskild obetecknad post å vederbörande lärosätes omkostnadsstat. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser för dispositionen och redovisningen av ifrågavarande medel. Jag förutsätter därvid, att medlen av fakulteterna och lärarkollegierna kommer att få användas för i huvudsak enahanda ändamål som de nuvarande examensavgiftsmedlen. Kanslern har föreslagit, att kompensationen för bortfallet av examensavgifterna skall successivt höjas i takt med ökningen av examinationen. En dylik automatisk regel är jag icke beredd att tillstyrka. Därest höjning av kompensationsbeloppen i framtiden ifrågasättes, bör enligt min mening denna fråga behandlas med hänsyn tagen till alla på densamma inverkan omständigheter.

Såsom kanslern föreslagit torde de vid Stockholms högskola utgående laborationsavgifterna böra avvecklas och i samband därmed den till högskolans kemiska övningslaboratorium utgående medelsanvisningen till materiel m. m. uppräknas med 5 000 kronor.

Även den vid tekniska högskolorna förekommande depositionsavgiften torde böra avskaffas. Riksstatsanslagen till högskolorna påverkas ej härav.

Jag anser mig kunna utgå ifrån att vederbörande högskolemyndigheter efter avskaffande av nu nämnda laborations- och depositionsavgifter på lämpligt sätt hos de studerande inskräper vikten av aktsamhet med högskolornas materiel samt skyldigheten att enligt allmänna rättsgrundsatser ersätta vållad skada å densamma.

Vid farmaceutiska institutet torde den enda kvarvarande obligatoriska avgiften, examensavgiften, böra slopas. Med hänsyn till vad lärarkollegiet anfört räknar jag icke med någon kompensation för inkomstbortfall för det första budgetåret efter avgifternas slopande. För därefter kommande budgetår torde böra beräknas en årlig kompensation av högst 3 000 kronor. För

kompensationsmedlens anvisande, disposition m. m. torde böra gälla i huvudsak enahanda regler, som jag förordat beträffande universiteten.

I anslutning till vad sålunda förordats beträffande läroanstalter hörande till ecklesiastikdepartementet bör även inskrivnings- och examensavgifterna vid veterinärhögskolan och laborationsavgiften vid högre mejerikursen vid Alnarpsinstitutet avskaffas. Någon särskild kompensation för inskrivnings- och laborationsavgifternas avskaffande torde härvid icke erfordras, var emot en kompensation å högst 1 000 kronor för examensavgifternas slopande får anses skälig. I fråga om kompensationsmedlens anvisande, disposition m. m. torde böra gälla i huvudsak enahanda regler som jag förordat beträffande universiteten. Jag torde i detta sammanhang böra tillägga, att enligt inhämtade upplysningar några obligatoriska elevavgifter icke förekommer vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan.

Bifalles vad jag i det föregående föreslagit kommer de ännu kvarstående obligatoriska elevavgifterna vid universiteten samt vid de till ecklesiastikdepartementet och jordbruksdepartementet hörande högre läroanstalterna att vara helt avvecklade. Såsom kanslern påpekat erfordras för förslaget genomförande även vissa författningsändringar.

Det hade givetvis varit önskvärt, att ifrågavarande avgifter avvecklats från och med nästa budgetår. Utredningarna har emellertid icke hunnit avslutas i sådan tid, att förslag om de erforderliga medelsanvisningarna, vilka påverkar ett tiotal riksstatsanslag, kunnat upptagas i årets statsverksproposition. Jag anser det emellertid ur många synpunkter lämpligt, att årets riksdag tager ställning i princip till frågan om avveckling av ifrågavarande avgifter, så att dessa kan avskaffas från och med budgetåret 1958/59.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna vad jag i det föregående förordat rörande avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lindén
